

УДК 349.3:364-787.2

Макодзей Л. І.

*кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри соціально-гуманітарних та правових дисциплін
Київського інституту інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Мельник В. П.

*кандидат юридичних наук,
здобувач кафедри муніципального права
та адміністративно-правових дисциплін
Національного університету «Острозька академія»,
доцент Київського інституту інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВО НА ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ У СИСТЕМІ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Вступ

Проголошені та декларовані в Україні соціальні реформи як важлива складова очевидних та закономірних змін у розвитку суспільства та держави тісно пов'язані із процесами удосконалення права на освіту дітей як одного із фундаментальних, конституційних соціальних прав людини[1],[Іншин, Сіроха, 2015 (2, с.17-20)]. Тому, у системі соціальних реформ, комплексна реформа середньої освіти видається ключовою, оскільки спрямована на розвиток в Україні інклюзивного суспільства, посилення ефективності, дієвості та доступності права на освіту. Тому,

---

© Макодзей Л. І., Мельник В. П., 2019

© Національний університет «Острозька академія», 2019

-
- Право на інклюзивне навчання дітей у системі середньої освіти: проблеми та тенденції законодавчого забезпечення / Л. І. Макодзей, В. П. Мельник // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2019. – № 2(20) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2019/n2/19mlitzz.pdf>.

одним із фундаментальних напрямів освітньої реформи є впровадження інклюзивного навчання та його законодавче забезпечення.

Нормативно-правовим базисом інклюзивного навчання в Україні виступають норми Конституції України (ст.ст. 1, 3, 53 та ін.), а також Закон України «Про освіту» [3] та низка інших законів з питань освіти[4-8]. Серед ключових та фундаментальних пріоритетів цих законодавчих актів всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу суспільства, підвищення освітнього рівня кожної людини, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями, виходячи із засад гуманізму, демократії, національної свідомості, взаємоповаги між націями і народами. У такому розумінні, законодавче забезпечення інклюзивного навчання має бути максимально ефективним, доступним та інклюзивним по відношенню до осіб, які повною мірою не можуть конкурувати в освітньому просторі. За для вирішення цих проблем, світовою спільнотою вироблена конструктивна модель інклюзивної освіти (навчання)[Миськів, 2013 (9, с.66-70)]. У такому розумінні інклюзивна освіта стосується усіх освітніх ланок. Насамперед, інклюзивна освіта зачіпає інтереси дітей з особливими освітніми потребами у межах загальної середньої освіти. Принагідно відзначити, що в Україні проживає майже 170 тис. дітей з особливими освітніми потребами[10]. При цьому, за даними Міністерства освіти і науки в Україні, якщо у 2014 р. інклюзивним навчанням охоплено 2165 дітей, то у 2017р. – 4180 дітей [11]. Впровадження інклюзивної освіти по відношенню до дітей з особливими освітніми потребами є об'єктивним

-
- Право на інклюзивне навчання дітей у системі середньої освіти: проблеми та тенденції законодавчого забезпечення / Л. І. Макодезь, В. П. Мельник // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2019. – № 2(20) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2019/n2/19mlitz.pdf>.

викликом сьогодення та чинником: по-перше, гуманізації суспільства; по-друге, інтеграції дітей з особливими потребами та здорових однолітків у єдиний, освітній соціогуманітарний простір; по-третє, забезпечення якості та доступності навчального процесу; по-четверте, забезпечення індивідуального підходу до кожної дитини з особливими освітніми потребами; по-п'яте, застосування корекційних, освітніх, медико-реабілітаційних та інших методик щодо попередження, запобігання, протидії інвалідизації. У той же час, незважаючи на позитивну динаміку розвитку в Україні інклюзивної освіти, доречно наголосити, що її законодавче забезпечення потребує системного реформування, з огляду на наступне: відсутність єдиної стратегії розвитку; фрагментарність та рамковість законодавчого забезпечення; недостатня охопленість усіх ланок освіти; відсутність якісних механізмів державного управління, взаємодії з інститутами громадянського суспільства; недосконалість механізмів реалізації права особами з особливими освітніми потребами, у тому числі особами з інвалідністю; відсутність реальних гарантій щодо забезпечення права на інклюзивну освіту; неефективність державного та громадського супроводу інклюзивної освіти; неефективність державного нагляду та громадського контролю. Тому, перед нашою державою стоїть одна із найбільших проблем пов'язаних із якісним та системним законодавчим забезпеченням права на інклюзивну освіту.

Метою статті – дослідити сутність, проблеми та тенденцій законодавчого забезпечення інклюзивного навчання у системі загальної середньої освіти в умовах сьогодення.

Завдання:

1) охарактеризувати сутність інклюзивного навчання в умовах загальної середньої освіти;

-
- Право на інклюзивне навчання дітей у системі середньої освіти: проблеми та тенденції законодавчого забезпечення / Л. І. Макодезь, В. П. Мельник // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2019. – № 2(20) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2019/n2/19mlitz.pdf>.

- 2) розкрити законодавчі основи функціонування інклюзивного навчання в умовах загальної середньої освіти;
- 3) провести дослідження особливостей функціонування інклюзивної освіти у межах загальної середньої школи;
- 4) окреслити тенденції удосконалення законодавчого забезпечення інклюзивного навчання в умовах загальної середньої освіти.

Методи дослідження. Для розв'язання завдань дослідження використано теоретичні методи: аналіз, синтез і систематизація педагогічної, правничої навчально-методичної літератури з метою визначення стану і теоретичного обґрунтування проблем та тенденцій законодавчого забезпечення удосконалення інклюзивного навчання в умовах.

Результати теоретичного дослідження. Передусім, доречно відзначити, що право на інклюзивне навчання є одним із ключових соціальних прав [Костюк, 2015 (12, с.256-259)]. При цьому, право на інклюзивну освіту є складовою права на освіту, метою якого забезпечення якості, дієвості та доступності освітніх послуг для осіб з особливими освітніми потребами, у тому числі осіб з інвалідністю, на основі розбудови інклюзивного суспільства, інклюзивного освітнього простору [Лубська, 2017 (13, с. 210-219)]. Тому, важлива роль у формуванні інклюзивної освіти належить інститутам громадянського суспільства. У літературі відзначається, що на основі аналізу статутних документів громадських організацій України і Канади з'ясовано, що неурядові організації, які працюють у сфері формування інклюзивної освітньої політики України і Канади, забезпечують зворотний зв'язок між людьми з інвалідністю та/або особливими освітніми потребами й державними органами (об'єднуюча функція); беруть участь у супроводженні нормативно-правових актів і

▪ Право на інклюзивне навчання дітей у системі середньої освіти: проблеми та тенденції законодавчого забезпечення / Л. І. Макодезь, В. П. Мельник // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2019. – № 2(20) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2019/n2/19mlitzz.pdf>.

державних програм (супроводжувальна функція); проводять експертизу та оцінку діючих нормативно-правових документів, що стосуються прав та інтересів людей із інвалідністю (оцінювальна функція); здійснюють безпосередню допомогу людям із інвалідністю (підтримуюча функція); консультують органи виконавчої (консультативна функція); здійснюють контроль за дотриманням чинних нормативно-правових актів (контролююча функція); виконують роль суб'єкта законопроектної ініціативи (законотворча функція); забезпечують навчально-виховну діяльність шляхом проведення семінарів, інформування громади через засоби масової інформації (просвітницька функція)[Ферт, 2014, 14, с.9-10].

Як показує національний та міжнародний досвід[15-18], інклюзивне навчання дітей спрямоване на: 1) розвиток інклюзивного суспільства, у тому числі універсального дизайну; 2) підвищення ефективності соціального захисту; 3) забезпечення дієвості, ефективності та доступності права на освіту соціально вразливих категорій осіб (осіб з особливими освітніми потребами); 4) дієвості, ефективності та інклюзивності освітніх та інших супутніх послуг (наприклад, психолого-корекційних, педагогічних, реабілітаційних тощо).

Незважаючи на те, що право на інклюзивну освіту у системі загальної середньої освіти визначені на законодавчому рівнях, питання розвитку інклюзивного навчання відносяться до підзаконного нормативно-правового регулювання. Так, у затвердженому Кабінетом Міністрів України Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах[19] передбачено, що: 1) метою реалізації права дітей з особливими освітніми потребами на освіту за місцем проживання, їх соціалізації та інтеграції в суспільство, залучення батьків до участі у навчально-виховному процесі; 2) освітні послуги надаються дітям з

▪ Право на інклюзивне навчання дітей у системі середньої освіти: проблеми та тенденції законодавчого забезпечення / Л. І. Макодезь, В. П. Мельник // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2019. – № 2(20) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2019/n2/19mlitz.pdf>.

особливими освітніми потребами загальноосвітніми навчальними закладами у класах з інклюзивним навчанням із застосуванням особистісно орієнтованих методів навчання та з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей за основних умов: зарахування дітей з особливими освітніми потребами до класів з інклюзивним навчанням здійснюється в установленому порядку відповідно до висновку психолого-медико-педагогічної консультації; для забезпечення ефективності навчально-виховного процесу у класі з інклюзивним навчанням кількість учнів з особливими освітніми потребами становить: одна - три дитини із числа дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, затримкою психічного розвитку, зниженим зором чи слухом, легкими інтелектуальними порушеннями тощо; не більш як двоє дітей із числа дітей сліпих, глухих, з тяжкими порушеннями мовлення, у тому числі з дислексією, розладами спектра аутизму, іншими складними порушеннями розвитку (порушеннями слуху, зору, опорно-рухового апарату в поєднанні з інтелектуальними порушеннями чи затримкою психічного розвитку) або тих, що пересуваються на візках; 3) для організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами (дітей з порушеннями фізичного, інтелектуального та психічного розвитку) у загальноосвітніх навчальних закладах створюються умови для: забезпечення безперешкодного доступу до будівель та приміщень такого закладу дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, зокрема тих, що пересуваються на візках, та дітей з порушеннями зору; забезпечення необхідними навчально-методичними і наочно-дидактичними посібниками та індивідуальними технічними засобами навчання; облаштування кабінетів учителя-дефектолога, психологічного

-
- Право на інклюзивне навчання дітей у системі середньої освіти: проблеми та тенденції законодавчого забезпечення / Л. І. Макодзей, В. П. Мельник // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2019. – № 2(20) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2019/n2/19mlitz.pdf>.

розвантаження, логопедичного для проведення корекційно-розвиткових занять; забезпечення відповідними педагогічними працівниками.

Пропонована модель інклюзивного навчання, дозволяє констатувати такі особливості: спрямування на розвиток інклюзивного освітнього простору; соціалізацію та адаптацію дітей з особливими освітніми потребами; адаптацію навчального процесу до особливих освітніх потреб дитини. Разом із тим, існуюча в Україні модель інклюзивного (спеціального) навчання не має належної мотивуючої складової, яка б стимулювала його належну та адекватну організацію. До того ж, реалізація права на інклюзивну освіту вимагає не лише адаптованість та гнучкість освітніх послуг, а також інших послуг, які мають їх супроводжувати (корекційні, психологічні, реабілітаційні, медичні тощо).

Першим кроком на шляху законодавчого утвердження права на інклюзивну освіту стало ухвалення Верховною Радою України 23.05.2017р. З Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» [20], який спрямований на законодавчу легалізацію інклюзивного навчання та посилення права осіб з особливими освітніми потребами права на освіту (інклюзивну освіту). Зокрема, цим Законом було встановлено, що особа з особливими освітніми потребами – це особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення права на освіту, сприяння розвитку особистості, поліпшення стану здоров'я та якості життя, підвищення рівня участі у житті громади. З таким підходом дещо складно погодитися, оскільки він чітко не називає критеріїв за якими особа може бути віднесена до переліку осіб з особливими освітніми потребами. Не менш дискусійним видається визначення терміну «інклюзивне навчання»

-
- Право на інклюзивне навчання дітей у системі середньої освіти: проблеми та тенденції законодавчого забезпечення / Л. І. Макодезь, В. П. Мельник // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2019. – № 2(20) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2019/n2/19mlitz.pdf>.

як «система освітніх послуг, що забезпечує реалізацію права на освіту осіб з особливими освітніми потребами, а також їх соціалізацію та інтеграцію в суспільство». Знову ж таки, питання якісних супутніх послуг залишається за межами такого визначення. До певної міри на позитивну оцінку заслуговує положення, що психолого-педагогічна, корекційно-розвиткова та інша допомога особам з особливими освітніми потребами в системі освіти надається у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, з урахуванням їхніх потреб, визначених в індивідуальній програмі розвитку особи з особливими освітніми потребами.

Ще однією позитивною новацією Закону стало те, що він містив визначення «індивідуальна програма розвитку особи з особливими освітніми потребами» як «документ, що забезпечує індивідуалізацію навчання особи з особливими освітніми потребами, визначає перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових та інших послуг і засобів для розвитку дитини, який розробляється групою фахівців з обов'язковим залученням батьків чи інших законних представників дитини».

Позитивні та конструктивні очікування щодо організації та проведення освітньої реформи, зокрема, реформування інклюзивної освіти тісно пов'язані із ухваленим Верховною Радою України 05.09. 2017р. Закону України «Про освіту»[21]. Цей Закон, який часто називається реформаторським, має за мету «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі

-
- Право на інклюзивне навчання дітей у системі середньої освіти: проблеми та тенденції законодавчого забезпечення / Л. І. Макодезь, В. П. Мельник // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2019. – № 2(20) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2019/n2/19mlitz.pdf>.

інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору». По-перше, цей Закон частково унормовує термінологію, яка видається, переважно, декларативною. Так, наприклад, «інклюзивне навчання» трактується, як «система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників». Очевидно, що інклюзивне навчання має базуватись на засадах безбар'єрності; універсального дизайну; гнучкості та універсальності освітніх та супутніх послуг тощо. Більш коректним є визначення терміну «інклюзивне освітнє середовище» як «сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей». Це ж стосується терміну «особа з особливими освітніми потребами» як «особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту». У такому сенсі йдеться все ж про право на інклюзивну освіту, яка формує інклюзивне освітнє середовище. По-друге, Законом передбачено, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування створюють умови для забезпечення прав і можливостей осіб з особливими освітніми потребами для здобуття ними освіти на всіх рівнях освіти з урахуванням їхніх індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів. При цьому, держава забезпечує підготовку фахівців для роботи з особами з особливими освітніми потребами на всіх рівнях освіти. Також особам з особливими освітніми потребами освіта надається нарівні з іншими особами, у тому числі шляхом створення належного фінансового,

-
- Право на інклюзивне навчання дітей у системі середньої освіти: проблеми та тенденції законодавчого забезпечення / Л. І. Макодезь, В. П. Мельник // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2019. – № 2(20) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2019/n2/19mlitz.pdf>.

кадрового, матеріально-технічного забезпечення та забезпечення розумного пристосування, що враховує індивідуальні потреби таких осіб, визначені в індивідуальній програмі розвитку. Крім того, Закон містить достатньо декларативну норму, що органи державної влади, органи місцевого самоврядування та заклади освіти створюють умови для здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами шляхом забезпечення розумного пристосування та універсального дизайну. По-третє, Закон встановлює, що для навчання, професійної підготовки або перепідготовки осіб з особливими освітніми потребами застосовуються види та форми здобуття освіти, що враховують їхні потреби та індивідуальні можливості. При цьому, зарахування осіб з особливими освітніми потребами до спеціальних закладів освіти, переведення з одного типу закладу до іншого та відрахування таких осіб здійснюються у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки, а категорії осіб з особливими освітніми потребами визначаються актами Кабінету Міністрів України. Доречно наголосити, що наявність відсилочних норм Закону, унеможлиблюють його ефективне застосування. По-четверте, у розвиток права на інклюзивну освіту [9, с.68-70], Законом передбачено, що: заклади освіти зі спеціальними та інклюзивними групами і класами створюють умови для навчання осіб з особливими освітніми потребами відповідно до індивідуальної програми розвитку та з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей; особи з порушеннями фізичного, психічного, інтелектуального розвитку і сенсорними порушеннями забезпечуються у закладах освіти допоміжними засобами для навчання; особам з особливими освітніми потребами надаються психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади у сфері

-
- Право на інклюзивне навчання дітей у системі середньої освіти: проблеми та тенденції законодавчого забезпечення / Л. І. Макодезь, В. П. Мельник // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2019. – № 2(20) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2019/n2/19mlitz.pdf>.

освіти і науки; психолого-педагогічні послуги - це комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку особи з особливими освітніми потребами, що передбачені індивідуальною програмою розвитку та надаються педагогічними працівниками закладів освіти, реабілітаційних установ системи охорони здоров'я, соціального захисту, фахівцями інклюзивно-ресурсного центру; корекційно-розвиткові послуги (допомога) - це комплексна система заходів супроводження особи з особливими освітніми потребами у процесі навчання, що спрямовані на корекцію порушень шляхом розвитку особистості, її пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери та мовлення; органи державної влади та органи місцевого самоврядування утворюють інклюзивно-ресурсні центри з метою забезпечення реалізації права на освіту та психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами; психолого-педагогічний супровід - це комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку дитини, передбачена індивідуальною програмою розвитку; проектування, будівництво та реконструкція будівель, споруд, приміщень закладів освіти здійснюються з урахуванням принципів універсального дизайну та/або розумного пристосування.

Проведене дослідження реалізації інклюзивного навчання у системі загальної середньої освіти, зокрема, використовуючи напрацьований досвід загальноосвітньої школи №281 м. Києва, де функціонує шість спеціальних класів та три інклюзивних, доречно відзначити такі важливі особливості інклюзивного навчання: необхідність розвитку в Україні інклюзивного суспільства; застосування інклюзивних методик організації навчального процесу; використання індивідуального підходу на учнів з особливими освітніми потребами, із застосуванням корекційних, розвиткових, реабілітаційних методик; необхідність урахування

-
- Право на інклюзивне навчання дітей у системі середньої освіти: проблеми та тенденції законодавчого забезпечення / Л. І. Макодзей, В. П. Мельник // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2019. – № 2(20) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2019/n2/19mlitzz.pdf>.

мотиваційних заходів щодо організації праці педагогічних працівників та учнів з особливими освітніми потребами; важливість державного супроводу інклюзивного навчання; важливість комплексного законодавчого забезпечення інклюзивного навчання. Цікаво додати, що практика громадського супроводу інклюзивного навчання здійснюється через організацію розвиткових програм правничого напрямку для учнів з особливими освітніми потребами спільно з всеукраїнською громадською організацією «Інститут реабілітації та соціальних технологій».

Теоретико-правовий аналіз цього Закону, дозволяє зробити декілька застережень: пропонується модель інклюзивної освіти має декларативний, позитивно спрямовуючий характер; відсутність системних підходів до організації інклюзивної освіти, насамперед, у системі загальної середньої освіти; відсутність доступних та гнучких механізмів реалізації та гарантування права на інклюзивне навчання у системі загальної середньої освіти; відсутність механізмів кадрового забезпечення інклюзивного навчання, мотивації педагогів; відсутність якісного та доступного державного та громадського супроводу тощо.

Висновки.

Таким чином, право на інклюзивне навчання – це основоположне соціальне (освітнє) право, що включає можливість особи на отримання освітніх та інших пов'язаних із ними послуг у системі загальної середньої освіти, з урахуванням її індивідуальних потреб та інтересів відповідно та у порядку передбаченому чинним законодавством. Отже, основними ознаками цього права є наступні: основоположне соціальне право; спрямоване на ефективну реалізацію права на освіту, є окремим його видом; передбачає можливість особи на отримання якісних та доступних освітніх та пов'язаних із ними інших послуг (наприклад, корекційні,

-
- Право на інклюзивне навчання дітей у системі середньої освіти: проблеми та тенденції законодавчого забезпечення / Л. І. Макодзей, В. П. Мельник // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2019. – № 2(20) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2019/n2/19mlitzz.pdf>.

психологічні, реабілітаційні, медичні тощо) [Глоба, 2016, 22, с.76-80], з урахуванням її індивідуальних потреб та інтересів; правомочними особами, як правило, є особи з соціально-правовим статусом; гарантується через систему закладів загальної середньої освіти; передбачає наявність чітких та доступних механізмів реалізації, гарантування та правової охорони; підлягає державному та громадському супроводу; підлягає юрисдикційному захисту; підлягає нагляду та контролю.

Основними тенденціями удосконалення права на інклюзивне навчання в умовах сьогодення є наступні: 1) розробка та затвердження Національної стратегії розвитку інклюзивної освіти у системі загальної середньої освіти в Україні на період до 2030р.; 2) активне впровадження інклюзивного освітнього простору у системі загальної середньої освіти на основі належного кадрового, організаційного, методичного, корекційно-розвиткового забезпечення тощо; 3) формування механізмів державного та громадського супроводу інклюзивного навчання; 4) розробка проекту закону про інклюзивну освіту, його системне обговорення, проведення експертизи, консолідація зусиль суспільства та держави з зазначених питань, що включатиме особливості інклюзивного навчання у системі загальної середньої освіти; 5) ухвалення закону про інклюзивну освіту, де слід передбачити, зокрема, особливості інклюзивного навчання у системі загальної середньої освіти; 6) запровадження дієвого моніторингу виконання такого закону зі сторони громадянського суспільства; 7) запровадження щорічних публічних звітів уповноваженого органу з питань освіти та науки щодо стану розвитку в Україні інклюзивної освіти у системі загальної середньої освіти.

-
- Право на інклюзивне навчання дітей у системі середньої освіти: проблеми та тенденції законодавчого забезпечення / Л. І. Макодезь, В. П. Мельник // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2019. – № 2(20) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2019/n2/19mlitz.pdf>.

Список використаних джерел

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. 1996. №30. Ст. 141.
2. Іншин М.І., Сіроха Д.І. Соціальна держава: сутність і перспективи//М.І. Іншин, Д.І. Сіроха// Актуальні проблеми соціального права: збірник матеріалів учасників всеукраїнських соціальних програм (заходів) ВГОІ «Інститут реабілітації та соціальних технологій» у 2014 р./За загальною редакцією М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.О. Попелюшка. К.: ПВГОІ «ІР СТ Україна», 2015. С.17-21.
3. Про освіту: Закон України від 23 травня 1991 року № 1060-ХІІ// Відомості Верховної Ради України. 1991. №34. Ст.451.
4. Про дошкільну освіту: Закон України від 11 липня 2001 року № 2628-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. 2001. №49. Ст.259.
5. Про загальну середню освіту: Закон України від 13 травня 1999 року № 651-ХІV// Відомості Верховної Ради України. 1999. №28. Ст.230.
6. Про професійно-технічну освіту: Закон України від 10 лютого 1998 року № 103/98-ВР// Відомості Верховної Ради України. 1998. №32. Ст.215.
7. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-ВІІ// Відомості Верховної Ради України. 2014. №37-38. Ст.2004.
8. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні: Закон України від 21 березня 1991 року №875-ХІІ// Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №21. – Ст.252.

▪ Право на інклюзивне навчання дітей у системі середньої освіти: проблеми та тенденції законодавчого забезпечення / Л. І. Макодезь, В. П. Мельник // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2019. – № 2(20) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2019/n2/19mlitzz.pdf>.

9. Миськів Л.І. Принципи, завдання та функції інклюзивної освіти як світової моделі соціалізації осіб з обмеженими можливостями/Л.І. Миськів//Європейські перспективи. 2013. №10. С.66-70.
10. Інклюзивна освіта в Україні вже довела свою спроможність: [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/articles/502.html>.
11. Інформація про кількість дітей охоплених інклюзивним навчанням: [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/inklyuzivne-navchannya/statistichni-dani>.
12. Костюк В. Л. Конституційне право на соціальний захист в умовах сьогодення: науково-правовий аспект / В. Л. Костюк // Публічне право. 2015. № 2. С. 252-259.
13. Лубська М.В. Компоративний аналіз європейського досвіду правового забезпечення інклюзивної освіти, як вектор інтеграції України у європейський освітній простір/М.В. Лубська// Актуальні проблеми соціального права. Випуск. III// Збірник матеріалів учасників Всеукраїнських соціальних програм (заходів) ВГОІ «Інститут реабілітації та соціальних технологій» у 2016р./ За заг. ред. Костюка В.Л., Мельника В.П. К.: ПВГОІ «ІРСТ Україна», 2017. С.201-210.
14. Ферт О. Г. Педагогічні засади діяльності громадських організацій у сфері формування інклюзивної освітньої політики в Україні і Канаді [Текст] : автореферат... канд. пед. наук, спец.: 13.00.01 - загальна педагогіка та історія педагогіки / Ферт О. Г. – Житомир : Житомирський держ. ун-т ім. І. Франка, 2014. – 20 с.
15. Ainscow, M., & Kaplan, I. (2005). Using evidence to encourage inclusive school development: Possibilities and challenges. *Australian Journal of Special Education*, 29 (2), 106 – 16.

▪ Право на інклюзивне навчання дітей у системі середньої освіти: проблеми та тенденції законодавчого забезпечення / Л. І. Макодезь, В. П. Мельник // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2019. – № 2(20) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2019/n2/19mlitz.pdf>.

16. Ainscow, M. (1999). Understanding the development of inclusive schools. London: Falmer Press.
17. Ainscow, M., Booth, T. & Dyson, A. (2004). Understanding and developing inclusive practices in schools: a collaborative action research network. Working with the Index for Inclusion across diverse contexts [Special Issue], *The International Journal of Inclusive Education* 8(2), 125-139.
18. Barber, N. & Turner, M. (2007). Even while they teach, newly qualified teachers learn. *British Journal of Special Education*, 34 (1), 33 – 9.
19. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах: постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 року №872//Урядовий кур'єр від 20.08.2011р. №153.
20. Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг: Закон України від 23 травня 2017 року №2053-VIII// Відомості Верховної Ради України. 2017. №30. Ст.322.
21. Про освіту: Закон України 5 вересня 2017 року № 2145-VIII// Відомості Верховної Ради України. 2017. №38-39. Ст.380.
22. Глоба О.П. Про національну систему надання корекційно-реабілітаційних послуг/О.П. Глоба// Інклюзивна освіта: досвід та перспективи [монографія] / Колектив авторів; відп. ред. Г.В. Давиденко. Вінниця, 2016. С.76-88.

▪ Право на інклюзивне навчання дітей у системі середньої освіти: проблеми та тенденції законодавчого забезпечення / Л. І. Макодзей, В. П. Мельник // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2019. – № 2(20) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2019/n2/19mlitzz.pdf>.

Макодзей Л. І., Мельник В. П.

Право на інклюзивне навчання дітей у системі середньої освіти: проблеми та тенденції законодавчого забезпечення

У цій науковій статті досліджуються ключові питання пов'язані із розумінням сутності, ознак, проблем законодавчого регулювання права на інклюзивне навчання. Акцентується увагу на важливості розвитку інклюзивної освіти як виклик зростання чисельності осіб з особливими освітніми потребами. Досліджуються питання пов'язані із особливостями права на освіту, правовим забезпеченням інклюзивного навчання. Наголошується на важливості застосування різних корекційних, розвиткових, реабілітаційних та інших методик. Критично осмислюються положення законодавчих актів з питань інклюзивної освіти. Зроблено висновки та пропозиції.

Ключові слова: інклюзія; інклюзивна освіта; особа з особливими освітніми потребами; особа з інвалідністю; право на освіти; право на інклюзивну освіту; законодавче забезпечення права на інклюзивну освіту.

Макодзей Л. И., Мельник В. П.

Право на инклюзивное обучения детей в системе среднего образования: проблемы и тенденции законодательного обеспечения

В этой научной статье исследуются ключевые вопросы, связанные с пониманием сущности, признаков, проблем законодательного регулирования права на инклюзивное обучение. Акцентируется внимание на важности развития инклюзивного образования как вызов рост численности лиц с особыми образовательными потребностями. Исследуются вопросы, связанные с особенностями права на образование, правовым обеспечением инклюзивного обучения. Критически

-
- Право на інклюзивне навчання дітей у системі середньої освіти: проблеми та тенденції законодавчого забезпечення / Л. І. Макодзей, В. П. Мельник // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2019. – № 2(20) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2019/n2/19mlitz.pdf>.

осмысливаются положения законодательных актов по вопросам инклюзивного образования. Сделаны выводы и предложения.

Ключевые слова: инклюзия; инклюзивное образование; лицо с особыми образовательными потребностями; человек с инвалидностью; право на образования; право на инклюзивное образование; законодательное обеспечение права на инклюзивное образование.

Makodzey L. I., Melnyk V. P.

The right to inclusive child education in the mid-education system: problems and trends of legislative supply

In this scientific article, the key issues related to understanding the essence, features, problems of legislative regulation of the right to inclusive education are explored. The emphasis is on the importance of the development of inclusive education as a challenge to the growth of the number of people with special educational needs. The issues related to the peculiarities of the right to education, legal provision of inclusive education are studied. Critically reflect the provisions of the legislative acts on inclusive education. Conclusions and suggestions are made.

Key words: inclination; inclusive education; person with special educational needs; person with a disability; the right to education; the right to inclusive education; legislative provision of the right to inclusive ed

-
- Право на інклюзивне навчання дітей у системі середньої освіти: проблеми та тенденції законодавчого забезпечення / Л. І. Макодзей, В. П. Мельник // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2019. – № 2(20) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2019/n2/19mlitzz.pdf>.